

A KUTATÁS KONCEPCIONÁLIS ÉS MÓDSZERTANI MEGOLDÁSAI

Pályázat adatai:

Szerződés szám: SZFK/1/2008

Támogatott: Centroszet Szakképzés-szervezési Nonprofit Kft.

Kutatás címe: „A legújabb technológiák, eljárások megjelenése, bekerülése az Országos Képzési Jegyzékbe, az egyes szakképesítések tartalmi elemeibe”

A kutatás fontosabb tartalmi-, módszertani megfontolásai:

A kutatás alapkérdése az volt, hogy miként lehet biztosítani, megoldani, hogy az OKJ szabályozás, lépést tartson a technikai-, technológiai fejlődéssel, vagyis azt az OKJ -ban rögzített paraméterek kövessék, a szükséges módosítások időben megvalósuljanak. Miként lehetséges olyan mechanizmusokat felállítani, amelyek egyrészt jelzik az „újat”, másrészt „biztosítják is” a szakképzésben való megjelenését, szükség szerint az OKJ valamely paraméterének (paraméter-csoportjának) megváltoztatását.

A kutatási koncepció megalkotásának elve az volt, hogy a mindennapi valóságból kell kiindulni:

- Meg kell ismerni a jelenlegi szabályozást és annak hatókörét valamint az OKJ módosításában résztvevő szereplők ezzel kapcsolatos érdekeit és ellenérdekeit ,
- meg kell figyelni, hogy az oktatási intézmények, a foglalkoztatók, és általában a szakma milyen szükségleteket támaszt az új anyagok, technológiák, berendezések stb. szakoktatásban (és a kibocsátott „munkaerő” szakmai felkészültségében) való megjelenés iránt,

- fel kell mérni, hogy az „új” miként áramlik (ha ez történik) be a szakoktatásba, milyen feltételek szükségesek ennek fogadásához,
- fel kell mérni, hogy milyen akadályai vannak az új befogadásának, s ezek között a mindenkori OKJ mennyiben segíti elő és mennyiben hátráltatja ezt?

Kutatásunk gyakorlatilag két szakaszból állt. Az első szakaszban a tervezett térségek közül csak egy térséget látogattunk meg, s ott intenzív kutatást folytattunk a fenti kérdésekben. E bizonyos szempontból pilot-nak is nevezhető térség Székesfehérvár volt. Azért választottuk ezt a térséget, mert feltételeztük, hogy ebben a modern ipari –kereskedelmi környezetben lesz a legláthatóbb az „új” szakképzésben való megjelenése iránti igény, s ezért itt figyelhető meg legjobban mindaz, amit a kutatás során vizsgálni kívánunk. A második, 2008 őszén indított kutatási periódusban terjesztettük ki a kutatást Budapest, Miskolc és Kecskemét térségeire.)

A székesfehérvári kutatás bebizonyította, hogy a fentiekben feltett kérdések relevánsak és kutathatók, azonban számos olyan problémával is szembe kell nézni, amely nem szerepelt eredeti kutatási tervünkben.

Ezek címszavakban a következők:

- A szakoktatás tartalmát, eredményességét, s az új befogadásának képességét jelentős mértékben befolyásolja az, hogy milyen súlyt fektet az iskola (valamint a fenntartó önkormányzat) a technikai technológiai fejlesztésre,
- a szakoktatók mennyire tartják fontosnak,
- az iskola, a szakoktatók miként alakítják ...
 - vállalati kapcsolataikat, amelyek révén a pályakezdőkkel kapcsolatos szakmai elvárások megjelenhetnek,
 - az „újat” előállító gyártókkal és az „újat” forgalmazó kereskedőkkel való kapcsolatukat, amelyek révén a megfelelő ismeretekhez, és az új eszközökhöz, anyagokhoz hozzájuthatnak,
 - pályázati tevékenységüket, melyek révén a legújabb eszközöket beszerezhetik s végül,
- milyen a tanulók társadalmi szociális összetétele, s ehhez kapcsolódóan befogadóképessége,

- milyen az iskola stratégiája a tanulók gyakorlati oktatás vonatkozásában (inkább a tanulók kihelyezésére, vagy inkább az iskolai tanműhelyi oktatásra helyezik a hangsúlyt?)

A fenti kérdésekkel kapcsolatos információgyűjtés elsődleges eszköze az **interjú** tekintettük. Így intézményvezetőkkel, szakoktatás vezetőikkel, szakoktatókkal, kisebb és nagyobb vállalatok vezetőivel-üzemvezetőivel, kereskedőkkel készítettünk interjúkat.

Ennek a tapasztalatai alapján módosítottuk az interjúterveket, ami gyakorlatilag azt jelentette, hogy a témaköröket bővíteni kellett, s a fentiekben felsorolt interjúalanyokon túl pályakezdőkkel és a gyakorlati oktatásban már résztvevő, illetve pályára lépés előtt álló tanulókkal is készítettünk interjúkat.

A kutatás keretében, a négy térségben együttesen 110 interjú készítettünk. Az interjú terveket a kutatási jelentés CD mellékletében rögzítettük.

A munkaerőpiaci-technológiai környezet vizsgálatát, a vállalkozókkal, kamarai képviselőkkel, a szakoktatókkal, mint helyi informátorokkal készített interjúkon kívül egyrészt *statisztikai eszközökkel másrészt a vállalatok internetes honlapjainak tartalomvizsgálatával végeztük el*. Ez utóbbi részben” csak” háttéranyagként szolgált ahhoz, hogy kézzelfoghatóbb, empirikus benyomásunk legyen az ipari –technológiai környezetről.

A statisztikai, ezen belül a munkaerő kereslet és kínálat bemutatására saját (3K Consens Iroda) korábbi kutatása során keletkezett adatbázis adott lehetőséget. E kutatás céljából újra feldolgoztuk az adatokat, a négy város által érintett régióra, megyére, illetve kistérségre vonatkozóan. Megjegyezzük, hogy a foglalkozási-szakmacsoportos adatok területi szintű feldolgozásának vannak módszertani korlátai, s ezeket figyelembe kellett vennünk, hiszen fontos, volt, hogy a közölt adatok érvényességét biztosítsuk.

A kutatás megvalósítása során világossá vált, hogy a kiválasztott városok (és szakmacsoportok) technikai - munkaerőpiaci környezeteinek bemutatása attól válik tartalmassá, beszédessé, ha az adatokat, megoszlásokat egymással összehasonlítjuk. Ezért párhuzamos esettanulmány formájában végeztük el a négy városi térség az elemzést.

Nyilvánvaló, hogy az iskolák és a diákok jellemzését, a gyakorlati képzés helyzetét, a munkaerőpiac és a képzők kapcsolatait, valamint a pályára lépők beválását, csakis interjúk eszközökkel vizsgálhattuk, illetve írhattuk le. Együttvéve így jött létre a tanulmány –igen hosszúra sikerült- 3. fejezete.

Az új technológiák, eszközök, berendezések feltárását alapvetően internetes kutatással s ezt kiegészítve vállalkozókkal készített interjúkkal és üzemek meglátogatásával, az eszközök és azok környezetének lefényképezéssel végeztük. Ezzel együttesen két célunk is volt. Egyrészt hogy feltárjuk az érintett „új” dolgokat, másrészt valóságos képet kapjunk az ide vonatkozó tudások és gyakorlatok vállalkozók által megfogalmazott szükségességéről, harmadrészt lássuk – ez a fényképek fő funkciója- jellemzően milyen környezetben gyakorolják a vizsgált szakmákat. Ez utóbbival arról akartunk saját szemünkkel meggyőződni, hogy igaz-e az az állítás, miszerint az „új” többnyire „új termelő-műhely környezetet” is jelent, amely tisztaságánál, rendezettségénél fogva vonzóbbá is teszi a szakmát, illetve annak tanulását.

Az újdonságokra irányuló médiakutatás során meggyőződhattünk arról, hogy az interneten, minden általunk vizsgált szakmában nemcsak, hogy minden tárgyakban megtestesülő újdonságot meg lehet találni, hanem arról is, hogy a szakoktatáshoz igen jól használható, jól illusztrált anyagokat is fel lehet fedezni. Ezeket általában a gyártó és kereskedő cégek készítik – és a bemutatott anyag, alkatrész, berendezés stb. felhasználásnak, beépítésének stb. módját, technológiát is meg lehet belőlük tanítani illetve tanulni.

Ezt követően végeztük el a munkakörök átvilágítását, az érintett szakmák tudáselemeit tartalmazó kérdőívvel – melyet az SZVK-kal sok helyütt nem egybecsengő a központi programok alapján készítettünk el -

A tanulmány 5. fejeztében erről így írunk:

„A központi programok tudáselemeit úgy igyekeztek összeállítani, hogy a tanulók, az adott szakmára vonatkozó információk közül mindenből kapjanak némi rálátást. Gépészeti szakmák esetében például a diákok kapnak az idegen nyelv, a számítástechnikai általános ismeretek mellett a szakmacsoportra jellemző alapfogalmakkal találkoznak: mérés-elmélet és gyakorlat, anyagismeret, dokumentálás, technológiai folyamatok, irányítás és szervezés, speciális folyamatok, kézi szerszámok, kis- és nagygépek használatával kapcsolatos tudáselemek. Vizsgálatunkat kiterjesztettük arra a területre, hogy vajon az oktatott és elsajátított tudáselemek, milyen mértékben hasznosulnak a későbbi munkában.

Mind a két, általunk vizsgált szakmacsoportban, mind a 8 szakmát megvizsgáltunk ebből a szempontból. *Szakmánként 5-5, mindösszesen 40 vállalatot kérdeztünk meg arról, hogy a központi programok által tartalmazott tudáselemek közül, melyeket hasznosítanak az adott munkakörben és melyek azok, amelyre egyáltalán nincsen szükség.*

Mivel célunk az volt, hogy megállapítsuk a szakmán belüli munkaköri változatosságokat, olyan vállalatokat kerestünk meg, amely a szakma, különböző részeivel foglalkoznak. A kutatás során megismert vállalatok közül, úgy választottuk ki azokat, akiket a szakma tudáselemeiről részletesen megkérdeztünk, hogy *ugyannak a szakmának a lehető legkülönbözőbb területein dolgozzanak.* (Pl. a mechatronikai technikusnál, rákérdeztünk gyártóműhelyében dolgozó, karbantartásban résztvevő, lakossági szolgáltatást nyújtó, gyártósoron a működést ellenőrző szakemberek munkaköreire, valamint a mechatronikai eszközöket forgalmazó, értékesítő munkakört betöltő technikusok munkaköreire is.)

Az alábbi táblázatokban x-szel jelöltük azt, hogy az egyes tudáselemek szükségesek voltak-e adott munkakörben és azt, hogy milyen mértékben az X-ek száma jelöli.

Nem hasznosított tudáselem:	nincs jelölés
Kismértékben hasznosított tudáselem:	X
Közepes mértékben hasznosított tudáselem:	XX
Fontos, hasznos tudáselem:	XXX

(A kitöltött kérdőíveket az 5 fejezetben összesített formában adtuk közre)

A vizsgálat eredményképpen kiderült, hogy az egyes munkakörök jelenős értékben különböznek a tekintetben, hogy mely tudás-elemet milyen mértékben – vagy egyáltalán- igénylik. Valamint az is – mert erre minden esetben rákérdeztünk, hogy az adott tudáselem iránti szükséglet együtt jár-e az új eszközök, berendezések, alkatrészek, technológiák használatával? E tekintetben ugyan nagyon változó válaszokat kaptunk, de azt is elmondták a megkérdezett vállalkozók, üzemvezetők: nagyon esetleges, hogy az „új” dolgokat a pályakezdők ismerik e és tudják e használni.

E problémára *a szakokkal készített interjúk és a velük kitöltött kérdőívekkel kerestük* a választ. Kiderült, hogy valóban esetleges mit képesek megtanítani és igen gyakori eset (18 iskolában készítettünk 84 kérdőíves szakoktatói felvételt) hogy az új megtanítására – egyes esetekben nem azért nem kerül sor, mert hiányoznak a fizikai feltételek, hanem azért mert nincs rá idő, a szabad sávot az iskolák többsége nem az újdonságok megtanítására, a helyi vagy általános vállalkozói igények kielégítésére, hanem főként nyelvi képzésre használják”

Módszertani, illetve kutatómenedzselési szempontból nehézséget jelentet, hogy az újdonságok vizsgálatára, és az előrejelző rendszerre vonatkozó kutatási tervünkben nem szerepetek a *szakképzés*

környezeti változásainak vizsgálata., Így nem számítottunk a „tiszkesedés”, a szakképzési hozzájárulás felhasználási szabályai és az OKJ változások következményei vizsgálatának elkerülhetetlenségére: arra, hogy ezeket a megkérdézett iskolaigazgatók és szakoktatók fontosabbnak, súlyosabbnak tekintik, mint az általunk vizsgált témát. Arra se számítottunk, hogy, különösen a szakképzési hozzájárulás felhasználása, az iskolák és a vállalkozások közötti kapcsolatok új szabályozása összefüggésbe hozható az újdonságok megjelenésének, illetve az ehhez szükséges pénzügyi források, és eszközök beszerezhetőségének kérdésével. Így e problémákat is meg kellett vizsgálnunk.

Feltáró problémamegoldó módszereink között fontos szerepet töltöttek be mind a kerekasztal, mind a az OKJ változtatására, ezen belül elsődlegesen az SZVK-k változtatására irányuló beszélgetések. A megoldásra tett javaslataink e beszélgetések során kristályosodtak ki.

Budapest, 2009. június 24.

Dávid János
Kutatásvezető